Bunu konuya giriş yazısı olarak kabul edin, önceki yazıda da belirttiğim gibi konuyla ilgili hayli okumuş olmakla birlikte kendimi yetersiz hissediyorum. Okumaya ve düşünmeye devam etmek gerek.

Bu fazlasıyla genel bir belirlemedir ve yetersiz bile olsa bu kadar bilgiden sonra bazı çıkış noktalarının belirlenmiş olması gerekir.

Önceki yazıda da belirtmiştim; devlet hakkında Marksizm-Leninizmden öğrenilecek fazla bir şey yoktur. Burada teoriye değil kısa sürmeyen pratiğe bakılması gerekir. Teoride söylenenin tersi pratikte gerçekleşmiştir ve bu durum kongre kararlarına rağmen böyledir. Çin Komünist Partisi son kongresinde kendisinin marksist bir parti olduğunu yeniden ilan etmiştir ve bu ülkede dünyanın en sıkı denetim devleti kurulmuştur. Kitlenin gözetlenmesinde ve denetlenmesinde Çin en yakın rakiplerinden oldukça ileridedir.

Bunda şaşılacak yan yoktur çünkü daha önceki marksist ülkeler de benzerini yapmışlardı.

Bu durumda neye bakacağız; teoride ne savunulduğuna mı, yoksa yıllardan beri pratikte ne olduğuna mı?

Pratiği ortalama olarak görmek gerekir, saf pratik yoktur. Ne var ki, tekil örneklerde değil de görece uzun bir dönemdeki örneklerde teoriye ters gelişmeler oluyorsa, kararın buna göre verilmesi gerekir. Uzun süren pratiğe ters bir teorik doğruluk olamaz.

Marx-Engels devleti bir sınıfın diğerleri üzerindeki diktatörlüğü olarak tanımlarlar ve bu

bağlamda devletin ortaya çıkışı da toplumun sınıflara ayrışmasıyla gerçekleşmiştir. Ya da sınıfın olmadığı ilkel toplumda devlet yoktur.

Ailenin Devletin ve Özel Mülkiyetin Kökeni kitabında savunulan bu görüş doğru değildir. Etnolojinin ilk isimlerinden kabul edilen Engels, çağdaşı Morgan'ın etnolojik araştırmalarına dayanarak bu sonuca varmıştır ama daha sonraki araştırmalar bunun doğru olmadığını göstermiştir. Sınıfsal ayrışmanın olduğu ama sınıfsal baskı aracı olarak devletin olmadığı toplumlar bulunmuştur. Etnolojinin sonraki gelişimini yok sayıp ilk araştırma örneklerinden birisini genel olarak geçerli saymak doğru değildir.

Devletin iki belirleyeni vardır: silahlı güç ve bürokrasi. Marksist devlet teorisinde sosyalizmde ikisinin de giderek ortadan kalkacağı savunulur ama devrimin ilk günlerinden başlayarak tersi gerçekleşmiştir.

Gerçekte ise silahlı güç ve bürokrasinin değişik biçimlerde olduğu her yerde mutlaka sınıfsal baskının da bulunması gerekmez.

Dünya genelinde devrim olmadığı sürece silahlı güç zorunludur, ek olarak bürokrasi sınıflı toplumlardan önce de vardır. Devlet olunca memurları da olacaktır ve bunlar toplumun denetimi altında tutulabilir.

Devletle ilgili olarak yapılabilecek en iyi tanım Poulantzas'a aittir: devlet bir ilişki biçimidir. Bu ilişki biçimi faşist devlette, klasik burjuva devlette, feodal devlette, sosyalist devlette farklı tarzlarda olabilir. Poulantzas'ın **Devlet Teorisi** adlı kitabı Türkçeye çevrildi ama bu çeviri kitabın tamamını içermekte midir, bilmiyorum.

Bazı örneklerle ilgili olarak bir yandan devlet yoktur, ihtiyacımız da yok deyip, bir yandan da farklı bir devlet kurmaya çalışmak eski bir alışkanlıktır. Söylenene değil yapılana bakmak gerekir.

Batı Kürdistan'da devletsiz bir toplum inşa edildiği söylenir ama bunu savunanlara önce devletten ne anladıklarını sormak gerekir. Orada devlet vardır, üstelik epeyce de merkezidir.

Şartlar böyle gerektiriyor, denilebilir ama bu gerekçe değildir. Varolan neyse adını öyle koymak gerekir. Bolşevikler de başından beri devlete karşıydılar ama sürekli olarak devleti güçlendirdiler ve gerekçeleri de “şartlar” idi.

Teori ile pratik arasındaki bu açı büyüdükçe teorik kargaşaya yol açar, nitekim açmıştır da.

Devlet ile ilgili bir başka önemli belirleme; devletin bir üstyapı değil, altyapı olgusu olduğudur. Başka bir deyişle, altyapıda –özellikle ekonomide- belirli gelişmeler olur ve bunun ardından o ekonomik gelişmeye uygun devlet ortaya çıkar denilemez. Mesela burjuva devletinin ortaya çıkması önce tabanda kapitalist üretimin yaygınlaşması sonucunda olmamış, bu üretimin yaygınlaşması zamanın devletinin büyük katkısıyla gerçekleşmiştir. Bu ise hem tabanda hem de tavan olarak kabul edilen devlette çatışmalarla birlikte yürümüştür. Burada önemli olan, ülkeye göre değişiklik göstermekle birlikte kapitalist üretimin daima devletle birlikte oluşması ve gelişmesidir. Bu konuda –feodalizmden kapitalizme geçiş- değişik araştırmalar da yayınlanmıştır.

Kapitalizmden sosyalizme ve sosyalizmden kapitalizme geçiş konularında da devlet belirleyici rol oynar. Sosyalistler önce devleti ele geçirirler ve bununla yukarıdan aşağıya sosyalist üretim tarzını ve toplumu örgütlerler. Sosyalist üretim önce tabanda gelişip buradan devlete yansımaz.

Aynı durum tersi süreç için de geçerlidir. Kapitalizm komünist partisinin önde gelen kadroları aracılığıyla devlette hakim durumdadır ve yine yukarıdan aşağıya üretim araçlarının özelleştirilmesiyle tabana doğru iner. Bununla ilgili gerekli yasaların çıkarılması ve uygulanması gibi…

İki örnekte de devlet ilk ele geçirilendir, tabandaki gelişmeye göre dönüşen değildir.

Şimdi sorabilirsiniz: yeni bir devlet teorisi için neredeyse bütün bileşenler tamamdır, ayrıntılar pratikte belli olur. Eksik olan nedir?

Teorik olarak eksik kalan sovyet teorisinin daha iyi incelenmesidir. Bu konuda müthiş incelemeler ve pratik deneyler bulunuyor, bilgim bulunmakla birlikte yeterince inceleyemedim.

Kitlenin sovyetler yoluyla yönetmesi teorisi ancak küçük toplumlarda geçerlidir (Paris Komünü gibi ya da antik dönemin Atina toplumu gibi), ülke çapında geçerli değildir. Bu konu 1918-1919 Almanya devriminde görülmüştür. Hamburg'da sovyet yönetimi zor değil ama bunu ülke çapında yapmaya kalktığınızda büyük zorluklarla karşılaşıyorsunuz. Ekim devrimi öncesi ve sonrasında da "bütün iktidar sovyetler"e denilmiştir ama hiçbir zaman böyle olmamıştır.

Anton Pannekoek'in konuyla ilgili belirlemelerinin yanı sıra, Almanya'da Alex Demiroviç'in sovyet deneyiminin açmazları konusunda uzun bir makalesi bulunmaktadır. Yazar, bu deney kutsal sayıldığı için pratikte karşılaştığı açmazların incelenmemiş olmasından şikayetçidir.

Sovyet ismi kutsaldır ama buna değil de uzun pratiğe bakılması gerekir. İnsan sayısının az ve alanın da geniş olmadığı durumlarda en azından bir dönem uygulanabilmiş, sayı artıp alan genişlediğinde ise büyük sorunlarla karşılaşılmıştır.

Bunu önemle dikkate almadan aynı örnek üzerinde ısrar etmek ve pratikte de başka türlüsünü yapmak sonuçta teorik ve pratik kargaşaya yol açmaktadır.

Bu kadar gelişmeden sonra da kimsenin böyle bir lüksü kaldıracak hali bulunmuyor olsa gerektir.